

Média a psychiatrie

Ať se nám to líbí nebo ne, každá profesionální činnost prováděná psychiatrií je ve všech svých aspektech konfrontována s médii. V moderní společnosti jsme takřka nepřetržitě vystaveni jejich vlivu, a to od chvíle, kdy ráno vstaneme, poté během pracovního dne a nakonec i večer, když usínáme s kulisou televize či rádia.

Naši pacienti mají příznaky ovlivněné informacemi v hromadných sdělovacích prostředcích a jejich očekávání léčby je podmíněno mimojiné i tím, co si přečetli v novinách nebo na internetu. Stejně tak zkušenosti s psychiatrií, ať už dobré nebo špatné, jsou ve všech typech médií nezdědka rozebírány. Mnoho klíčových diskuzí v psychiatrii – dříve vyhrazených pro vědecké časopisy – se nyní odehrává ve veřejných médiích a dostává se tak k širokému spektru neodborných spotřebitelů. Tytéž vědecké časopisy také mnohdy poskytují nové poznatky a různá kontroverzní témata dychtivému tisku.

Psychiatrie se více než kterýkoliv jiný obor medicíny stala předmětem věcných i fiktivních vyobrazení. Je tomu tak především proto, že téma lidské psychiky je pro čtenáře značně atraktivní, často až fascinující. Důležitou roli hraje také fakt, že je toto téma lidem blízké, dokáží se s ním ztotožnit a rychle k němu zaujímají vlastní stanovisko.

Atraktivnost psychiatrické tematiky je pro novináře velice výhodná, ale může být snadno zneužita a skrývá v sobě četná úskalí. Tím je především udržování stereotypního obrazu lidí s duševní poruchou, kteří jsou často popisováni jako násilníci nebo nesvéprávní sociální ztroskotanci. Veřejnost se tak z populárních médií dozvídá jen málo informací o tom, že se lidé s duševní poruchou mohou úspěšně léčit a vést produktivní život.

Nabízí se otázka, co mohou populární média udělat pro to, aby o duševním zdraví informovala pravdivě, ale vyhnula se přitom zprávám, které jsou zkreslené a bezdůvodně negativní. Vzhledem k tomu, že nemůžeme zabránit negativním událostem, je třeba do standardní novinářské praxe zahrnout epidemiologické a statistické souvislosti, a to zejména v případech příběhů, které pojednávají o násilí nebo o nebezpečnosti lidí s duševní poruchou. Veřejnost by měla být informována o tom, jaká je skutečná prevalence násilí v populaci lidí s duševním onemocněním, aby se čtenáři mohli dozvědět, že tito lidé představují relativně malé riziko.

Musíme však mít na paměti, že se média v současné době stále více bulvarizují, a to zejména v oblasti zpravodajství. Stírání rozdílu mezi takzvanými seriózními a bulvárními médii s sebou přináší nutnost zkracování zpráv, což jim zpravidla ubírá na kvalitě. Platí pravidlo, že čím je sdělení kratší, tím více musí být údernější a dostatečně působivé, aby dokázalo přitáhnout čtenářovu pozornost. Novináři jsou tak nuceni „vyrábět“ poutavé zprávy v rychlém časovém sledu a na zjišťování hlubších souvislostí už jaksi nezbyvá prostor.

Je zřejmé, že dramatické příběhy jsou a budou pro novináře vždy důležité, ale jistě by neškodilo, kdyby se tisk občas dokázal vzdát některé ze svých šokujících zpráv o lidech s duševním onemocněním a připustil si tak, že dobrá zpráva je také zpráva. Příběhy lidí s duševním onemocněním, kteří uspěli v životě a obohatili společnost, by mohly být pro čtenáře příjemnou změnou oproti klasickému a očekávanému zobrazení člověka s duševním onemocněním jako nebezpečného násilníka. Nemluvě o skutečnosti, že pozitivní příběhy mohou pomoci odstranit negativní stereotypy o duševně nemocných.

Jak ukázaly výsledky našeho výzkumu, mediální sdělení pojednávající o duševním zdraví ve většině případů neobsahují informace od odborníků a ani od samotných pacientů. Novinové články, které uvádějí stanoviska lidí s duševním onemocněním a jejich rodinných příslušníků tak představují vítanou změnu. Naopak opomíjení názorů těchto osob v tisku vyvolává u veřejnosti dojem, že lidé s duševním onemocněním nejsou schopni mluvit sami za sebe.

Jako psychiatři si však musíme přiznat, že v mnoha ohledech pojednávají média o našem oboru tak, jak si sami zasloužíme. Nedostatečná průbojnost, se kterou se na veřejnosti ohrazujeme proti stigmatizaci našich pacientů i nás samotných, devalvuje postavení psychiatrie mezi ostatními medicínskými obory. Ještě dnes se můžeme ve společnosti setkat s názorem, že psychiatrie do lékařských oborů tak úplně nepatří. Klasické je také mediální vyobrazení psychiatra jako zmateného a poněkud podivínského člověka.

Možná, že se s těmito obecně vžitými představami příliš snadno smiřujeme a bylo by žádoucí, abychom vystupovali více sebevědomě a poukazovali na pokroky, kterých psychiatrie dosáhla.

Použijeme-li slovník populárních médií, psychiatrii by prospělo, kdyby byla více sexy, nemyslíte?

Lucie Nawková

MUDr. Lucie Nawková

Psychiatrická klinika 1. LF UK
Ke Karlovu 11, 128 00 Praha 2
lucie.nawkova@gmail.com
